

LES CAMPANYES ANTITABAC, SEGONS ELS EXPERTS,
PROVOQUEN LA DAVALLADA DEL SECTOR

Això, senyors, és una pipa

València és, de fa molts anys, un dels majors productors mundials de pipes.

Aldaia, un petit municipi de l'Horta Sud, concentra actualment la producció d'un sector que viu una profunda crisi.

Pilar Alfonso

Sembla evident que Europa ha declarat la guerra al tabac i que en són múltiples i ben diversos els camps de batalla. Mentre el Parlament Europeu començava a estudiar fa unes setmanes un projecte sobre la prohibició i regularització de la seua publicitat, el govern espanyol posava en marxa l'anomenada «lleï del tabac» i des de fronts diferents s'anunciava el propòsit d'aconseguir que els de Barcelona siguin els primers Jocs Olímpics sense fum. Així les coses, ¿a qui pot estranyar que ningú no es recorde de les pipes, que ningú sembla adonar-se que, potser, s'està esgotant el seu llarg cicle vital?

Les pipes són, ara com ara, objectes en vies d'extinció, andròmines condemnades a acabar els seus dies en algun museu, com les velles Olivetti Lettera 32, les sorolloses Singer o les entranyables UNIC en blanc i negre. Serà aleshores que a les escoles els mestres hauran de transformar la coneguda inscripció «Ceci n'est pas une pipe» de René Magritte i ensenyar als encuriosits alumnes que aquell trastet de la vitrina polsosa de l'esquerra «és una pipa».

Curiosament, molt abans que governs i ciutadans del món declararen la guerra al tabac, els diccionaris havien pres ja mesures contundents contra les pipes en forma d'expressions o dites populars. «Posar-se com una pipa», «omplir la pipa a algú», «tenir la pipa plena» o el tan repetit verb «empipar-se» ho demostren a bastament.

Tantes adversitats no poden fer-nos oblidar, però, que València és de molts anys ençà un dels majors productors mundials —no només estatals— de pipes, i que les pipes d'Aldaia —petita població de l'Horta Sud situada a poc més de 5 quilòmetres de la capital— han tingut i tenen fama internacional.

La primera de les fàbriques d'Aldaia va ser instal·lada per Emilio Navarro Folgado l'any 1914, fa just 75 anys. Després se n'obriren dues més a Aldaia, una a Mas-

sanassa i una cinquena a Catarroja, de les quals només en queden dues, a Aldaia: la dels Navarro, regentada pel tercer Emilio Navarro, el net del fundador, i l'anomenada Companyia Espanyola de Bruck, continuació de la fàbrica creada per Manuel García Hernández l'any 1948. Es tot el que queda d'aquell poderós comerç de la pipa de fa algunes dècades. L'una i l'altra exemplifiquen dues opcions ben diferents en l'intent de sobreviure en els temps de la crisi, i es diria que comparteixen amb els objectes que pacientment elaboren el discret encant de la decadència.

La Brucken produeix unes dues-centes dotzenes de pipes per setmana i en els darrers tres anys s'ha vist obligada a reduir la plantilla de 21 a 12 treballadors, més d'un 40 per cent. La primera impressió, en visitar-la, és que es troba molt lluny del màrqueting i els estudis de mercat actuals. Els seus treballadors, però, se senten orgullosíssims de la qualitat dels seus productes.

La Companyia de Bruck —una societat limitada dirigida per 8 dels seus treballadors— optà, en canvi, pel subministrament de cassoles a grans firmes internacionals i abandonaren l'acabat. La decisió, la prengueren fa cosa de 7 anys després d'una Fira celebrada a Frankfurt. «Allí vam comprendre —diu José Iglesias, el degà dels treballadors— que encara que les nostres pipes eren de la qualitat de les millors, els faltava el nom».

La crisi era ja manifesta. «Quan arribàrem portàvem almenys vint adreces de cases per parlar amb elles, però vam poder comprovar que només en quedaven 3 o 4. El que ha passat en els últims 10 anys és que els grans s'han fet menuts i els menuts han desaparegut. Fa 10 anys, nosaltres teníem un client anglès que només a Londres tenia 18 o 20 fàbriques treballant per a ell, tot allò ara ha desaparegut. Les grans fàbriques funcionen al 15 per cent. La Dunhill mateix fa de tot menys pipes: encene-

dors, paraigües, roba..., exploten el nom, senzillament. ¡Senyor, quant fa la propaganda! Nosaltres fabriquem la mateixa quantitat de pipes però abans les veníem sense manejar-nos de casa, ara, en canvi, hem de buscar molt. Abans teníem una seguretats en l'empresa que ja no tenim. Si tancara, algun dels nostres compradors ens deixaria a mitja ració. Si ens en fallaren dos o tres no sabríem cap on tirar».

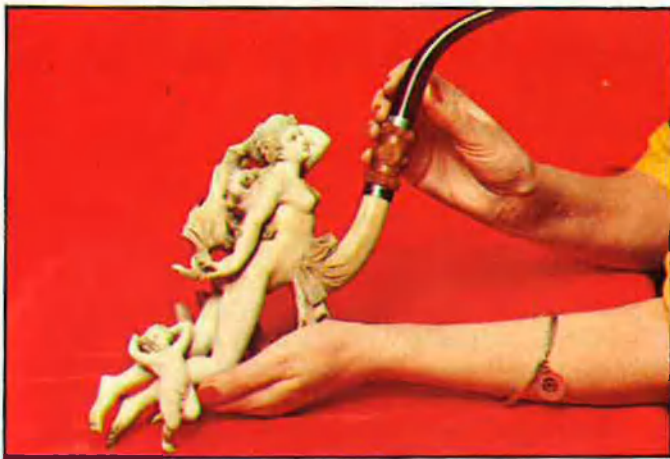
Segons José Vidal i Julio Argente, dependents des de fa més de 40 anys de l'anomenada «Central del Fumador» de València, en els darrers tres anys la venda de pipes ha baixat en un 90 per cent. Si bé les raons són complexes, es coincideix a assenyalar-ne principalment dues: les contínues campanyes antitabac i el ritme vertiginós del nostre temps. Les pipes, tan amigues de la lletra impresa i les llargues i lentes passejades, no han sabut trobar encara un lloc entre les pantalles de l'ordinador personal i el canvi de marxes al ritme de semàfors i embusos.

Un dels tòpics més repetits és aquell que parla dels fumadors de pipa com una mica filòsofs, solitaris i alhora bons conversadors, potser perquè de la pipa han après tant l'art de parlar com el plaer d'escoltar. Això no obstant, ningú ha arribat a esbrinar a hores d'ara si són així perquè fumen en pipa o fumen en pipa perquè són així. ¿Què fou primer la pipa o la pausa? ¿La pausa o la pipa? Davant a les modernes cigarretes, la pipa ens trasllada a un món trodat i literari. Al bell mig de les seues volutes es dibuixen ara vaixells pirates i capitans intrèpids, ara els grans escriptors del passat. Massa literatura, potser...

Si l'olor de la meua pipa et molesta...

De pipes, n'hi ha de molts tipus, si bé cal remarcar-ne cinc:

1. Les pipes de porcellana, entre les

RAFA GIL

Les dues empreses valencianes que encara fabriquen pipes no superen els 15 treballadors de mitjana.

quals destaquen les alemanyes. Són sobretot pipes de col·leccionista.

2. Les d'argila, holandeses en bona mida i, segurament, les més literàries.

3. Les d'escuma de mar, anomenades també pipes de la vanitat per la seua fragilitat i bellesa. Es fumen amb guant i poden comprar-se a Àustria o Turquia.

4. Les pipes d'aigua, les típiques pipes àrabs. Molt grans i aparatoses.

5. Tanmateix, les més utilitzades, les considerades autèntiques pipes són les de bruc. Pipes fetes amb la soca d'aquesta planta de la família de les ericàcies, de fulles i flors molt xicotetes i que arriba als 2 o 3 m. d'alçària. De vegades, s'ha relacionat el triomf d'aquest tipus amb l'arribada dels anglesos a Menorca, al segle XVIII.

Segons assegura Rosa Navarro, «la gent cada dia és més exigent, demana pipes més bones. Abans es venien molt unes pipes xi-

cotetes amb dibuixets, pipes rústiques... ara no les vol ningú. Els fumadors que van quedant volen pipes bones. Els models han evolucionat molt també. Abans eren o molt grans o molt menudes, ara es tendeix a una major uniformitat».

La renúncia a la pipa és, segons José Iglesias, un procés irreversible. «No crec que siga cap moda passatgera, no». Els efectes sobre la salut són el principal argument en contra, encara que fins els més radicals reconeixen que resulta menys perjudicial que les cigarretes, si més no, pel que fa als problemes pulmonars i respiratoris.

«Qui fuma en pipa, per tot se fica» es diu a l'Empordà i el cert és que la seua forta olor, pot amagar darrere d'un Radford's escocès, d'un aromàtic Clam holandès, d'una exquisida barreja anglesa o d'un insuportable —segons diuen— Pota menorquí tot un món de records i estímuls. □

Coses dels fumadors

- Els vells fumadors de pipa asseguren que, per carregar-les, cal dividir l'espai en 3/3; el tabac s'ha de prémer al primer terç amb força de xiquet, al segon amb força de dona i al tercer amb força d'home.

- Que el bon fumador no s'engul el fum, l'assaboreix i mai no fuma cigarretes.

- Que fumar en pipa és una dedicació que no admet distraccions. Si fumes, fumes.

- Que la pipa s'ha de subjectar amb els llavis i no amb les dents.

- Que cal fumar el menys freqüentment possible amb la mateixa pipa. També les pipes necessiten descansar...